

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

SAMARQAND DAVLAT VETERINARIYA MEDITSINASI,
CHORVACHILIK VA BIOTEXNOLOGIYALAR UNIVERSITETI

Ro'yxatga olindi:
№ BD-60840400 – 1.18
«19» 08 2024 yil

“TASDIQLAYMAN”

O'quv ishlari bo'yicha prorektor
p.x.f.d., professor
A.A. Elmurodov
«19» 08 2024 yil

VETERINARIYA FARMAKOLOGIYASI VA TOKSIKOLOGIYASI

ISHCHI O'QUV DASTURI (SILLABUSI)
(Sirtqi ta'lim 3-bosqich talabalari uchun)

Bilim sohasi:	800000	- Qishloq, o'rmon, baliq xo'jaligi va veterinariya
Ta'lim sohasi:	840000	- Veterinariya
Ta'lim yo'nalishi:	60840400	- Veterinariya sanitariya ekspertizasi

Samarqand – 2024

Fanning ishchi o'quv dasturi (sillabusi) 202__ yilda tasdiqlangan o'quv reja va fan dasturiga muvofiq ishlab chiqildi.

Tuzuvchilar:

Yu.Salimov - SamDVMChBU "Farmakologiya va toksikologiya" kafedrasini mudiri, veterinariya fanlari doktori, professor.

T.T.Xatamov – SamDVMChBU "Farmakologiya va toksikologiya" kafedrasini assistenti, veterinariya fanlari bo'yicha falsafa doktori, (PhD).

L.Xalilov - SamDVMChBU, "Farmakologiya va toksikologiya" kafedrasini assistenti.

A.Z.Soyibov - SamDVMChBU, "Farmakologiya va toksikologiya" kafedrasini assistenti.

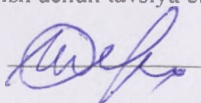
Taqrizchilar:

S. Yuldashev – SDTU "Farmakologiya" kafedrasini mudiri t.f.n., dotsent.

Q.Tangirov–Termiz agrotexnologiyalar va innovatsion rivojlanish instituti zootexnologiyasi, veterinariya va ipakchilik kafedrasini v.f.n., v.b.professor.

Fanning ishchi o'quv dasturi "farmakologiya va toksikologiya" kafedrasining 2024 yil "29" 08 dagi "1" -son yig'ilishida muhokamadan o'tgan va fakultet Kengashida muhokama qilish uchun tavsiya etilgan.

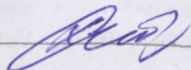
Kafedra mudiri:

Salimov Y.

Fanning ishchi o'quv dasturi "Veterinariya profilaktikasi va davolash" fakulteti Kengashida muhokama etilgan va foydalanishga tavsiya qilingan (2024 yil 26 08 dagi 1 -sonli bayonnoma).

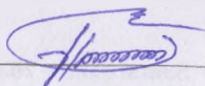
Fakultet kengashi raisi:

Qurbanov Sh.X.

Kelishildi:

O'quv-uslubiy boshqarma boshlig'i, professor v.b.

Ro'ziqulov R.F.

Fan Sillabusi
Samarqand davlat veterinariya meditsinasi, chorvachilik va
biotexnologiyalar universiteti

Fan to'g'risida ma'lumot

Fan shifri: **VFT 1506**

Fan nomi: **Veterinariya farmakologiyasi va toksikologiyasi**

Semestr/yil: **6-semestr/2024-2025 o'quv yili**

Kafedra: Farmakologiya va toksikologiya

Soatlar/kreditlar: **6 ECTS (28 auditoriya soati, 152 soat mustaqil ta'lim)**

Ma'ruza	Amaliy mashg'ulot	Laboratoriya mashg'ulot	Mustaqil ta'lim	Jami
8	10	10	152	180

Fan bo'yicha mashg'ulotlarning joylashuvi:

Auditoriya vaqti: dars jadvaliga asosan

Talablar:

Fan uchun mas'ul kafedra: **Farmakologiya va toksikologiya**

Instruktor to'g'risida ma'lumot

Kafedra joylashgan joyi: **SamDVMChBU, 2-o'quv binosi, 239-xona**

Telefon: +99891-542-75-70 ish telefoni; mobil: +99888-405-36-46

E mail. salimov@mail.ru Ish vaqti: Uchrashuvga ko'ra

Fanni o'qitishdan maqsad - talabalarga dori moddalari, dorilarning tarkibi, xossalari, dori shakllarini tayyorlash texnologiyasi va ularga retseptlar yozish, dorilarni ta'sir mexanizmini o'rgatish, kasalliklarning oldini olish va hayvonlarning mahsuldorligini oshirish, kasal hayvonlarni davolashni zamonaviy usullarini hamda zaharli moddalar bilan hayvonlarni zaharlanishlarini davolash va ularni amaliyotga tatbiq etish ko'nikmasini hosil qilishdan iborat.

Fanning vazifasi – nazariy bilimlar, amaliy ko'nikmalar, dori moddalari, dorilarning fizik - kimyoviy xususiyatlari, ta'sir mexanizmi, yuborish yo'llari, dozalari, dorilarni kasalliklarda qo'llash uchun ko'rsatmalar, dorilarning ta'sirini o'zgartiradigan ichki va tashqi omillar, markaziy asab tizimini susaytiruvchi moddalarni, markaziy asab tizimini qo'zg'atuvchi moddalarni, efferent va afferent nerv uclarini qo'zg'atuvchi va susaytiruvchi moddalarni, fiziologik tizimlarga ta'sir qiluvchi moddalarni, moddalar almashinuviga ta'sir etuvchi moddalarni, dezinfeksiyalovchi, antiseptik va kimyoterapevtik moddalarni, antiparazitar va deratizasiyalovchi moddalar, suyuq shakldagi dorilar, qattiq shakldagi dorilar, va yumshoq shakldagi dorilarni tayyorlash texnologiyasi, tayyor dori vositalariga har xil shakllarda retseptlar yozish, dorilarning ta'sirini hayvonlarda sinab ko'rish va ularni amaliyotda kasal hayvonlarga qo'llash, dori shakllarini tayyorlash va qo'llash, dorilarni yuborish yo'llarini tanlash hamda dori moddalari dozalarini tanlash va kasalliklarda qo'llash, zaharli moddalr tasnifi bo'yicha nazariy-amaliy bilimlarni uzviylik va uzluksizlikda o'rgatishdan iborat.

III. Fanni o'zlashtirish natijasida talaba:

- dori moddalari, dorilarning fizik - kimyoviy xususiyatlari, ta'sir mexanizmi, yuborish yo'llari, dozalari, dorilarni kasalliklarda qo'llash uchun ko'rsatmalar, dorilarning ta'sirini o'zgartiradigan ichki va tashqi omillar hamda toksik moddalar haqida *tasavvurga ega bo'lishi*;
- suyuq, yumshoq, qattiq dori shakllarini tayyorlash texnologiyasi, tayyor dorilarga retseptlar yozish, dorilarning ta'sirini hayvonlarda sinab ko'rish va ularni amaliyotda kasal hayvonlarga qo'llash *ko'nikmalariga ega bo'lish*;
- dori shakllarini tayyorlash va qo'llash, dorilarni yuborish yo'llarini tanlash hamda dori moddalari dozalarini tanlash va kasalliklarda qo'llash to'g'risidagi bilimlar *malakasiga ega bo'lishi kerak*.

IV. O'qitish usullari:

Fanni o'qitish jarayonida zamonaviy usulblardan foydalanish, sohadagi muammolarni ta'limning ommaviy shakllari bilan bog'lab, talabalarning nazariy bilimlarini amaliy mashg'ulotlar orqali mustahkamlab borish lozim. O'quv materiallarini talabalar tomonidan unumli o'zlashtirish uchun ko'rgazmali qurollar o'qitishning texnik vositalari, chorvachilik fani bo'yicha chop etilgan ma'ruza matnlaridan keng foydalanish, talaba bilimini baholash tizimini joriy etish. Ma'ruza mashg'ulotlarida ilg'or pedagogik texnologiyalar foydalaniladi.

"Veterinariya farmakologiyasi va toksikologiyasi" kursini loyihalashtirishda quyidagi asosiy konseptual yondoshuvlardan foydalaniladi:

Shaxsga yo'naltirilgan ta'lim.

Tizimli yondoshuv.

Faoliyatga yo'naltirilgan yondoshuv.

Dialogik yondoshuv.

Hamkorlikdagi ta'limni tashkil etish.

Muammoli ta'lim.

V. Fanning tarkibiy tuzilishi:

5.1. "Veterinariya farmakologiyasi va toksikologiyasi" fanidan rejalashtirilgan ma'ruza mashg'ulotlarining kalendar tematik rejasi

Ma'ruza mashg'ulotlarining:			
№	mavzulari	rejasi	soat
1-modul. Umumiy farmakologiya.			
1.1	Dori moddalarning farmakodinamikasi va farmakokinetikasi.	1.1.1. Dori moddalarning organizmdagi biotransformatsiyasi 1.1.2. Dori moddalarining organizmga ichki va tashqi ahamiyati 1.1.3. Dori moddalarining zararli ta'siri	2
2-modul. Xususiy farmakologiya			
2.1.	Markaziy asab tizimini susaytiruvchi va qo'zg'atuvchi	2.1.1. Markaziy asab tizimi faoliyatini susaytiruvchi moddalar 2.1.2. Narkoz uchun ishlatiladigan moddalar	2

VIII. Baholash

Talabalarning fanlarni o'zlashtirishi 5 ballik tizimda baholanadi.

5 (a'lo) baho:

Xulosa va qaror qabul qilish;
Ijodiy fikrlay olish;
Mustaqil mushohada yurita olish;
Olgan bilimlarini amalda qo'llay olish;
Mohiyatini tushunish;
Bilish, aytib berish;
Tasavvurga ega bo'lish;

4 (yaxshi) baho:

Mustaqil mushohada yurita olish;
Olgan bilimlarini amalda qo'llay olish;
Mohiyatini tushunish;
Bilish, aytib berish;
Tasavvurga ega bo'lish;

3 (qoniqarli) baho;

Mohiyatini tushunish;
Bilish, aytib berish;
Tasavvurga ega bo'lish;

2 (qoniqarsiz) baho:

Dasturni o'zlashtirmaganlik;
Fanning mohiyatini bilmaslik;
Aniq tasavvurga ega bo'lmaslik;
Mustaqil fikrlay olmaslik.

25	Xlororganik birikmalar (XOB) bilan zaharlanishlar	Adabiyotlardan foydalanib amaliy topshiriqlarni bajarish	6
26	O'simliklar zahari bilan zaharlanishlar	Mavzu yuzasidan taqdimot tayyorlash	6
Jami:			152

VII. Adabiyotlar

Asosiy adabiyotlar

1. X.B.Yunusov, Yu.Salimov, I.Yu.Salimova, T.T.Xatamov "Farmakologiya va toksikologiya". Darslik. Toshkent. 2023 yil. "Lesson Press" nashriyoti.

2. X.Б.Юнусов, В.Д.Авдаченко, М.П.Кучинский, Ю.Салимов, А.А.Балега "Ветеринарная фармакология". Учебник. Ташкент, 2023.

3. X.Б.Юнусов, И.А.Ятусевич, Н.Г.Толкач, А.И.Ятусевич, Ю.Салимов, В.В.Петров "Ветеринарная фармакология". Учебное пособие. Ташкент, 2023.

4. Salimov Yu., Xoliqov A.A., Farmonov N.O. "Veterinariya farmakologiyasi" fanidan amaliy va laboratoriya mashg'ulotlari uchun o'quv qo'llanma. Papirus-Samarqand nashriyoti. Samarqand 2021 yil

Qo'shimcha adabiyotlar

5. Mirziyoyev Sh.M. Birlashgan millatlar tashkiloti bosh assambleyasi 75-sessiyasida so'zlagan nutqini o'rganish va keng jamoatchilik o'rtasida targ'ib qilish. O'quv qullanma. Toshkent, "Ma'naviyat" NMIU, 2021 yil. – 280 bet.

6. Mirziyoyev Sh.M. Yangi O'zbekistonda erkin va farovon yashaylik. "Toshkent, "Tasvir" nashriyot uyi, 2021 yil. – 52 bet.

7. Mirziyoyev Sh.M. Insonparvarlik, ezgulik va bunyodkorlik-milliy g'oyamizning poydevoridir. Toshkent, "Tasvir" nashriyot uyi, 2021 yil. – 36 bet.

8. Mirziyoyev Sh.M. Yangi O'zbekiston taraqqiyot strategiyasi. Toshkent, "O'zbekiston" nashriyoti, 2022 yil. – 416 bet.

9. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 28-martdagi "Veterinariya va chorvachilik sohasida davlat boshqaruvi tizimini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PF-5696 son Farmoni.

10. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 31-martdagi "Veterinariya va chorvachilik sohasida kadrlar tayyorlash tizimini tubdan takomillashtirish to'g'risida"gi PQ-187-son qarori.

11. Самородова И. М., Рабинович М. И. Ветеринарная фармакология и рецептура. практикум 7-е изд., испр. и доп. Учебное пособие для СПО. Издательство "Юрайт". Москва 2019 г.

12. Заманбеков Н. А., Кобдикова Н.К., Корбаев Е.М. и др «Ветеринарная фармакология и токсикология» учебное пособие. Алматы, 2016г

Axborot manbaalari

13. www.vetgov.uz

14. www.veterinariyameditsinasi.uz

15. [www.sea@mail.net21.ru](mailto:sea@mail.net21.ru)

16. www.veterinary@actavis.ru

	moddalar	2.1.3. Tinchlantiruvchi anestetik moddalar va ularning antagonistlari. 2.1.4. Uxlatuvchi moddalar. Neyroleptiklar 2.1.5. Markaziy asab tizimi faoliyatini kuchaytiradigan moddalar. 2.1.6. Afferent nerv faoliyatini susaytiruvchi moddalar.	
2.2.	Antibiotiklar farmakologiyasi	2.2.1. Antibiotiklar 2.2.2. Antibiotiklar guruhlari 2.2.3. Sulfanilamidli preparatlar. Nitrofuran unumlari. Fitontsidlar.	2
2.3.	Umumiy toksikologiya. Zahar va hayvonlarni zaharlanishlari	2.3.1. Veterinariya toksikologiyasi fani, tarixi va asosiy vazifalari. 2.3.2. Zahar va hayvonlarni zaharlanishlari 2.3.3. Zaharlanishlarda davolash va oldini olish.	2
Jami:			8

5.2. “Veterinariya farmakologiyasi va toksikologiyasi” fanidan rejalashtirilgan amaliy mashg’ulotlarining kalendar tematik rejasi

Amaliy mashg’ulotlarning			
№	mavzulari	rejasi	soat
1.	Farmakopeya va veterinariya dorixonalari	1.1. Farmakopeya to’g’risida tushuncha. 1.2. Dorixona va vetdorixonalar faoliyati bilan tanishuv	2
2.	Retsept. Retseptning asosiy qismlari.	2.1. Retseptura fan sifatida 2.2. Retsept haqida tushuncha 2.3. Retseptning asosiy qismlari 2.4. Retseptni yozish tartibi	2
3.	Oshqozon ichaklarga ta’sir ko’rsatuvchi moddalar	3.1. Oshqozon ichaklarga surgi ta’sir ko’rsatuvchi dori moddalari 3.2. Oshqozon ichaklarga ruminator ta’sir xususiyatli dori moddalari 3.3. O’t haydovchi moddalar-o’n ikki barmoqli ichakka o’t suyuqligini ajralib chiqishini kuchaytiruvchi vositalar	2
4	Dezinfeksiyalovchi va antiseptik dori preparatlari.	4.1 Antimikrob moddalar haqida tushuncha. 4.2. Formaldegid guruhi va kislorod beruvchi moddalar. 4.3. Xlor preparatlari. Fenollar. Kislotalar, ishqorlar, sovunlar	2
5	Zaharlangan hayvonlardan patologik materiallar	5.1. Zaharlangan hayvonlardan patologik materiallar olish. 5.2. Zaharlangan hayvonlardan olingan	2

	olish va laboratoriyaga yuborish tartibi.	patologik materiallarni laboratoriyaga yuborish.	
Jami:			10

5.3. “Veterinariya farmakologiyasi va toksikologiyasi” fanidan rejalashtirilgan laboratoriya mashg’ulotlarining kalendar tematik rejasi

Labaratoriya mashg’ulotlarning:			
№	mavzulari	rejasi	soat
1.	Hayvon organizmiga dori shakllarini yuborish yo’llari va qo’llanilishi. Eritmalar tayyorlash texnologiyasi	1.1. Dori shakllari to’g’risida tushuncha. 1.2. Turli shakllardagi dorilarni tayyorlash usullari. 1.3. Eritmalar tayyorlash texnologiyasi.	2
2.	Neyroleptik moddaning rezorbtiv ta’sirini namoyish qilish.	2.1. Neyroleptik moddalarning turlari. 2.2. Rezorbtiv ta’sir haqida tushuncha. 2.3. Neyroleptik moddalarning ahamiyati.	2
3.	Ingalyatsion narkoz chaqiruvchi moddalar guruhi.	3.1. Narkoz turlari. 3.2. Ingalyatsion narkozda qo’llaniladigan dori vositalari. 3.3. Narkozning ahamiyati.	2
4.	Nitrit va nitratlar miqdorini yim-xashak va poliz ekinlarida aniqlash.	4.1. Nitritlar ko’p uchraydigan o’simliklar. 4.2. Azot saqlovchi brikmalar. 4.3. Nitratlar tabiatdagi ahamiyati.	2
5	Osh tuzi bilan zaharlanish diagnostikasi.	5.1. Osh tuzi qo’llanilishi. 5.2. Osh tuzining organizmlar uchun ahamiyati.	2
Jami:			10

VI. “Veterinariya farmakologiyasi va toksikologiyasi” fanidan rejalashtirilgan talabalar mustaqil ta’limining kalendar tematik rejasi

№	Mustaqil ta’lim mavzulari	Amalga oshirish mexanizmi	Hajmi (soatda)
1	MNS faoliyatini susaytiruvchi moddalar farmakologiyasi	Adabiyotlardan konspekt qilib referat yozish	6
2	MNS faoliyatini qo’zg’atuvchi moddalar farmakologiyasi	Mavzu yuzasidan taqdimot tayyorlash	6
3	Efferent va afferent asab uchlariga ta’sir qiluvchi moddalar farmakologiyasi	Mavzu yuzasidan taqdimot tayyorlash	6

4	Vegetativ nerv tizimiga ta'sir etuvchi dori moddalari farmakologiyasi	Adabiyotlardan konspekt qilib referat yozish	6
5	Fiziologik tizimlarga ta'sir etuvchi dori moddalari farmakologiyas	Adabiyotlardan konspekt qilib referat yozish	6
6	Yurak va qon tomirlarga ta'sir qiluvchi moddalar	Mavzu yuzasidan taqdimot tayyorlash	6
7	Siydik haydovchi moddalar	Mavzu yuzasidan taqdimot tayyorlash	6
8	Immunostimulyatorlar, fermentlar va garmonlar	Mavzu yuzasidan taqdimot tayyorlash	6
9	To'qima preparatlar farmakologiyasi	Mavzu yuzasidan taqdimot tayyorlash	6
10	Antimikrob dori moddalari farmakologiyasi	Adabiyotlardan konspekt qilib referat yozish	6
11	Dezinfektsiyalovchi moddala farmakologiyasi	Mavzu yuzasidan taqdimot tayyorlash	6
12	Antiseptik moddala farmakologiyasi	Mavzu yuzasidan taqdimot tayyorlash	6
13	Viruslarga qarshi moddalar haqida tushuncha	Adabiyotlardan konspekt qilib referat yozish	4
14	Interferon va interferon induktorlar	Adabiyotlardan foydalanib amaliy topshiriqlarni bajarish	6
15	Zamonaviy antiparazitar dori moddalari farmakologiyasi	Mavzu yuzasidan taqdimot tayyorlash	6
16	Sulfanilamidli preparatlar farmakologiyasi	Adabiyotlardan foydalanib amaliy topshiriqlarni bajarish	6
17	Nitrofurun unumlari farmakologiyasi	Adabiyotlardan konspekt qilib referat yozish	6
18	Fitontsidlar farmakologiyasi	Mavzu yuzasidan taqdimot tayyorlash	6
19	Yangi insektisid moddalar	Adabiyotlardan konspekt qilib referat yozish	6
20	Yangi akarasid moddalar	Mavzu yuzasidan taqdimot tayyorlash	6
21	Suniy peretroidlar bilan zaharlanishlar	Adabiyotlardan foydalanib amaliy topshiriqlarni bajarish	6
22	Gerbitsidlar va defoliantlar toksikologiyasi	Mavzu yuzasidan taqdimot tayyorlash	6
23	Fosfororganik birikmalar (FOB) bilan zaharlanishlar	Adabiyotlardan foydalanib amaliy topshiriqlarni bajarish	6
24	Hayvonlar zahari bilan zaharlanishlar	Mavzu yuzasidan taqdimot tayyorlash	4